

4. Dječja prava: iskustvo, upoznavanje i sprovođenje

Djeca ne samo da treba da znaju koja prava imaju, već treba da nauče kako da ih cijene i primjenjuju. Kako bi se ovo postiglo, škola mora ponuditi okvir koji dozvoljava učenicima da dobiju širok spektar učeničkih iskustava kroz obrazovanje o dječjim pravima. Tri glavne kategorije Obrazovanja za demokratsko građanstvo (EDC), mogu se sumirati na sljedeći način:

koji su već primjenjivani u učionici i školskim zajednicama postaju dio obrazovanja o dječjim pravima.

Iskustvo dječjih prava (učenje kroz): djeca doživljavaju dječja prava kao principe koji rukovode učionicom i školskom zajednicom, pa otud imaju direktan uticaj na njih. Ova kategorija je povezana sa razvojem stavova, vrijednosti i vještina.

Upoznavanje dječjih prava (učenje o): Učenici znaju i razumiju koja su njihova prava. Ključno je za ovaj proces, u čijem centru je znanje i razumijevanje, ciljano i promišljeno planirano poučavanje od strane nastavnika.

Sprovođenje dječjih prava (učenje za): djeca se podstiču da poštuju i koriste svoja prava u učionici i školi. Na ovaj način, oni se obučavaju za svoju buduću ulogu informisanog i aktivnog građanina u demokratskoj zajednici (ovo ima veze sa učešćem, i u školi i kasnijem životu). Za učenje u duhu dječjih i ljudskih prava („kroz“) i učenje učešća u demokratskoj zajednici („za“) zalaže se čitava školska zajednica. Svi nastavnici i direktori moraju imati svoju ulogu u tome, kao i učenici i roditelji. Ove tri dimenzije učenja EDC se međusobno podržavaju i dopunjuju. Mogućnosti iniciranja i sprovođenja odgovarajućih procesa učenja se opisuju i prikazuju ovim priručnikom. Posebno aspekt „iskustvo dječjih prava“ podrazumijeva pažljiv izbor nastavnih metoda koji omogućavaju učenicima da iskuse školu kao mikro-zajednicu kojom rukovode principi ljudskih i dječjih prava. Da bi se ovo postiglo, ključno je da djeca osjete da su poštovani kao osobe, da se njihova mišljenja čuju u diskusijama i kod donošenja odluka. Iskustva djece i mladih treba da se poštuju i razmatraju, jer je baš to tačka koja povezuje njihovo iskustvo iz stvarnog života sa njihovim znanjem i shvatanjem ljudskih i dječjih prava. Iskustvo, upoznavanje i sprovođenje dječjih i ljudskih prava od strane učenika – tačnije njihovo učešće u demokratskoj zajednici – u egzemplarnom okviru škole je, bez sumnje, veliki izazov za cijelu školsku zajednicu. Ne samo nastavnici i uprava škole, već i djeca i njihovi roditelji moraju učestvovati kako bi se ovo uspješno postiglo.

Ključna komponenta u ovom procesu je princip participacije. Na taj način, brojni oblici participacije

Različiti oblici participacije

Postoje različiti oblici participacije. Ona može početi u učionici ili školskoj zajednici i proširiti se na šire društvo, van škole:

1. Informisati se o trenutnim pitanjima i liderstvu
2. Pisati o trenutnim pitanjima i liderstvu
3. Raspravljati o trenutnim pitanjima
4. Podržavati određene akcije u zajednici
5. Osnovati grupu podrške (ili političku partiju) ili pridružiti se razvojnom pokretu
6. Učestvovati u skupovima grupe podrške
7. Rukovoditi nevladinom organizacijom
8. Glasati na izborima
9. Podržavati kandidate na izbornim kampanjama
10. Kandidovati se na izborima i prihvatiti politički mandat poslije izbora
11. Plaćati poreze
12. Učestvovati u lobiranju
13. Služiti vojsku
14. Koristiti pravne puteve, npr. kontaktirati vladine zvaničnike, poslati slučaj na sud itd.

5. Pedagoški pristup: učenje na primjeru

Ovaj priručnik koristi klasični induktivni pristup nastavi, učenje kroz konkretne primjere. Proučavanjem ili kroz iskustvo jednog ili više primjera, učenici mogu shvatiti opšti, apstraktni princip ili steći uvid u nešto.

Ovaj priručnik demonstrira tri koraka koje nastavnici treba da preduzmu kada predaju uz pomoć primjera:

1. Pažljivi izbor jednog ili više odgovarajućih primjera; donošenje odluke o najboljem sredstvu i metodama predavljanja primjera.
2. Stvaranje pažljivo vođenih faza diskusije i razmišljanja u toku kojih učenici – koristeći dati primjer – razvijaju svoje opšte znanje o temi i njenim ključnim konceptima. U fazama diskusije i razmišljanja, učenici razvijaju svoje opšte znanje i savladavaju ključne koncepte koje je demonstrirao dati primjer.
3. Stvaranje odgovarajućih mogućnosti za upotrebu novousvojenih znanja i kategorija njihovom primjenom u novim kontekstima (transfer znanja).

Kako bi se nastavniku pružila podrška u izvođenju koraka 2, matrica se koristi u svim cjelinama. Ova matrica oslovljava tri dimenzije koje se tiču demokratskog građanstva i obrazovanja o dječjim pravima koje su bitne za opisanu cjelinu. Ključna pitanja bi trebalo da usmjeravaju razmišljanje učenika u razredu. Ovaj napor razmišljanja od strane učenika je važan, jer ciljevi učenja ne treba da ostanu potisnuti u svijesti nastavnika i učenika, već učenici treba da ih izraze riječima, kao nešto što su razumjeli, iskusili, naučili ili nešto što bi voljeli da rade u budućnosti. Razmjenom mišljenja u razredu, učenici će pomagati jedni drugima, a time i čitavoj razrednoj zajednici.

Procesi učenja će postati najmoćniji i najefikasniji ako učenici znaju zašto uče određene informacije, koncepte i kategorije, vještine i principe ponašanja u demokratskim društvima. Faze refleksije i diskusije stoga treba ne samo da daju opšte zaključke iz konkretnih primjera, već i da oslove čitavi proces učenja. U smislu konstruktivnog učenja, učenici će postati svjesni ličnog pristupa učenju uopšte, otkriće koji su lično tip učenika i koje konkretne dobre strane i potrebe učenja imaju. Nastava u duhu ljudskih prava („kroz“) podstiče nastavnike da učenicima pruže prostor i